

**ФОЛЬКЛОР У ВИМІРАХ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
НА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРЕНАХ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЕКСКУРС**

В умовах глобалізаційних процесів у освітньому просторі, нівелювання національного досвіту освітньої практики значної ваги набула проблема модернізації підготовки конкурентоспроможних фахівців, які б гідно представляли певну науково-освітню галузь у світовому, європейському вимірах. Ця проблема стосується і підготовки педагогів-словесників в українських класичних і педагогічних університетах, зокрема щодо необхідності модернізації системи фольклористичної підготовки, у якій не спостерігається активізація вивчення історичного фольклористично-педагогічного досвіду навіть у межах засвоєння переважно єдиного базового курсу «Український фольклор». Саме тому такої актуальності набула проблема оновлення змісту фольклористичної підготовки педагогів-словесників, у якій має відбутись переорієнтація на ґрунтовне засвоєння національного науково-педагогічного досвіду вивчення фольклору в різних навчальних закладах з метою формування власної ціннісної спрямованості професійної діяльності впродовж усього життя.

Довготривалий період зародження традицій вивчення народної словесності у класичних університетах відзначається кількома етапами входження фольклорної складової у зміст навчання і виховання відповідних навчальних закладів. Аксиологічно-ціннісне ставлення до народної творчості в етнопедагогічній системі виховання трансформувалось у фактор формування патріотичної свідомості молоді у козацький період, пізніше – як чинник культуромовної зорієнтованості навчання у братських школах. Педагогічна система Києво-Могилянської академії, діяльність її викладачів засвідчує дієвість народно-мистецького компоненту у зародженні вертепної драми, а також мотивовано художнє використання фольклорного багатства української культури для підготовки вчителів, священників з європейським типом мислення, згідно з яким пріоритет надавався знанням і поцінюванню здобутків усної народної творчості. Фольклористично-етнографічна діяльність діячів «Руської трійці» (Галичина) та гуртка любителів української народності (Харківський університет) у 1830 – 1840-х рр. стала передумовою становлення теоретико-методологічних, практично-діяльнісних засад вивчення народної словесності у класичних університетах, що пов'язано, передусім, із викладацько-науковою роботою М. Максимовича в Університеті Святого Володимира – засновника української (зокрема й університетської) фольклористики.

У контексті ретроспективного аналізу процесу становлення освіти в Україні ключову роль відігравав фольклор, педагогічний потенціал якого, безумовно, здобув доказове підґрунтя саме в народній педагогічній моделі виховання і навчання. Цій проблемі присвячено праці Л. Медвідь, В. Ликова, Є. Сявакко та ін. Освіта козацької доби, діяльність братських шкіл, Києво-Могилянської академії з їх орієнтованістю на патріотичне виховання молоді, фахівців з національно свідомою світоглядною позицією на основі лінгвістичного, етнографічного, фольклорного арсеналу культури стала об'єктом дослідження Б. Ступарика, М. Левківського, З. Хижняк, О. Лавріненка та ін. Окремі аспекти історії зародження університетських фольклористичних студій, перші кроки у вивченні уснопоетичної традиції у контексті розробки лінгвістичної, літературознавчої, етнографічної проблематики «гуртка любителів української народності» (Харківський університет) та «Руської трійці» (Львівський університет) висвітлені у працях Р. Кирчіва, Г. Дем'яна, С. Грици та ін. Водночас виникла потреба узагальнення педагогічного досвіду використання фольклору у педагогічній практиці різних навчальних закладів на українських теренах, що і є метою статті.

Фольклор є художнім вираженням етнопедагогічних основ виховання. У його

поетичному, сюжетному, образному вимірі акумульований аксіологічний потенціал етнічної культури, національні, родинні й загальнолюдські цінності. Тому фольклор з давніх часів був рушійним чинником впливу на духовний розвиток особистості, на формування її естетичної культури, морально-етичної світоглядної позиції. Етнопедагогічна основа виховання і навчання особистості базується на тому, що «народ прагне дати освіту кожному, що неможливо без накопичення знань про людину, суспільство, історію народу, природу, рідну мову, фольклор, народні види праці, світоглядні цінності. Допомогає у цьому фольклор – усна народна творчість, народна мудрість, знання, успадковані від предків з давніх часів» [6, с. 70]. Акумульовані у фольклорі етнічні моральні засади, естетично-чуттєві ціннісні орієнтири, народнорелігійна схема світосприйняття лягли в основу слов'янської, зокрема й української, народної педагогічної парадигми.

У **період Київській Русі**, – доводить Є. Сявавко, – складаються дві педагогічні системи – офіційна і народна. Саме «на ґрунті народної педагогічної системи зароджується педагогічна думка, яка спирається на засади християнської педагогіки. Одним з найважливіших засобів передачі знань у народі були фольклор, мистецтво слова» [11, с. 32-33]. Києворуський етап відзначається широким використанням фольклору у виховному процесі, про що свідчать унікальні історико-літературні пам'ятки того часу у мистецтві, літературі «Повість временних літ» та «Слово о полку Ігоревім».

На офіційному рівні в цей період функціонували «школи грамоти», у яких «великого значення надавали релігійному вихованню та хоровому співу. Значна увага приділялась засвоєнню дітьми народних прикмет про погоду. Пізнання природи поєднувалось з вихованням бережливого ставлення до неї. Під впливом історичних легенд, переказів і билин формувалась патріотична свідомість підлітків та юнацтва» [5, с. 73].

У **козацька часи** виховання патріотизму, передача народнорелігійних світоглядних цінностей дітям відбувалась на основі етнопедагогічних принципів. Носієм таких виховних ідеалів через посередництво фольклорних текстів та традиційної ритуальної організації життєдіяльності була, насамперед, мати, яка «виховувала дітей на козацькому фольклорі, вселяла в душу майбутніх козаків любов до батьківщини, віру в перемогу добра, надію на щасливе життя», яка «символізувала берегиню традицій свого народу» [7, с. 60].

У козацьких школах вивчення основних дисциплін варіювалось з релігійним навчанням (студіювання часослова, псалтиря), фізичним вишкалом, а також залученням до народної ритуальної та ігрової діяльності. Щодо останнього «молодь на свята народного календаря у процесі ігор змагалася на силу, спритність і прудкість, винахідливість, точність попадання в ціль тощо... Козацька молодь систематично розвивала свої природні задатки, вдосконалювала тіло й душу в іграх, хороводах, різних видах змагань і боротьбі» [5, с. 83].

Б. Ступарик зауважує, що учнів січових козацьких шкіл залучали до систематичної праці для отримання прибутків. Лише вони мали право колядувати під вікнами Січового товариства, здоровити хлібом на новий рік та яйцем на Великдень, дзвонити в дзвони й читати Псалтир за померлих і загиблих у боях, продавати ладан [10, с. 13]. Педагогічний процес у козацьких школах спрямовувався на виховання справжнього патріота, на формування національної самосвідомості, сакрального ставлення до власної батьківщини. «Цьому сприяло вивчення історії народу, козацьких дум, походи в степ на козацькі могили тощо» [10, с. 14].

Козацька система навчання була зорієнтована, насамперед, на навчання і виховання українця-патріота, для якого етнічні цінності, національні інтереси були визначальними у житті. Провідні тенденції козацької педагогіки акумулював фольклор, міфологічні уявлення, ритуально-організаційний пласт культури етносу. Гуманістично-демократичні засади запорізької системи виховання з орієнтацією на здобутки національної культури трансформувались у братських школах.

Братські школи вміли прищеплювали вихованцям свідому і глибоку любов до всього рідного для них, для всього руського, що сприяло формуванню в дітей національної самосвідомості. Дослідниця історії становлення і розвитку Києво-Могилянської академії З. Хижняк слушно вважає, що братські школи «ставили перед собою патріотичну мету – відродити слов'янську мову, підняти її значення як мови предків, мови, яка об'єднує всіх слов'ян, а також як мови слов'янської науки» [13, с. 32].

Система навчання і виховання у Київській братській школі була спрямована на виховання у молодого покоління сакрального ставлення до рідної землі, мови, культури, у якій вагому роль відігравала фольклорна традиція, народна пісенність. На думку сучасного дослідника історії освіти в Україні «цій меті була підпорядкована позашкільна організація «Дитяче братство», яка виникла в Києві на початку XVII ст. і складалась переважно із учнів братської школи. Члени цієї юнацької організації зобов'язувалися в усьому наслідувати старших братчиків. Як майбутні громадяни з юних літ вони мали привчатися до єдиногодушної братської діяльності, спрямованої на захист рідної культури» [4, с. 98].

Уснопоетична народна творчість, обрядовість, народотрадиційне мистецтво в освітній практиці **Києво-Могилянської академії** стали чинниками формування національної еліти з європейським типом мислення, ерудованої, високорозвиненої молоді – майбутніх педагогів, священиків, громадських діячів, науковців. З. Хижняк доводить, що академія (почала своє функціонування 1632 р. завдяки ініціативі Петра Могили в результаті об'єднання Київської братської школи та Київської Лаврської школи) «зберігала принцип всесоціальності, уваги до національних мов – слов'янських та української, до історії та культурної спадщини України» [13, с. 59].

Унікальну роль у процесі становлення української літературної мови відіграли викладачі Києво-Могилянської академії: І. Борецький, К. Сакович, П. Могила, Л. Баранович, І. Галятовський, Ф. Прокопович та ін., які писали свої твори саме українською книжною мовою, прищеплювали своїм вихованцям почуття поваги до неї. Важливо підкреслити, що для більшості професорів та студентів навчального закладу мовою спілкування була рідна українська мова, що вплинуло на «народизацію» української книжної мови, «укорінення» її на основі народнорозмовного її варіанту [13, с. 83].

Педагогічний потенціал фольклору, традиційної культури використовували у своїй практичній (зокрема й викладацькій) діяльності педагоги відомого у європейському освітньому просторі ВНЗ. Викладач, письменник-полеміст, публіцист, громадський діяч **Іоаникій Галятовський** (бл. 1620 – 1688) мандрував Україною і Білоруссю «у пошуку матеріалів з життя народу для своїх книжок для юнацтва» [5, с. 90].

В основу викладання курсів з філософії, логіки, етики, піітики, риторики, математики **Феофаном Прокоповичем** було покладено гуманістичні принципи. На своїх лекціях педагог завжди згадував про старокласичну давнину, доносив думки кращих представників гуманізму [5, с. 92].

Григорій Сковорода (1722 – 1794) утверджував принцип народності у педагогіці, який уперше обґрунтував Я.А. Коменський, який «на протигагу середньовічній схоластиці обстоював ідею навчання дітей рідною мовою. Однак Г. Сковорода значно ширше трактував поняття «народності». Вона, на думку педагога, зумовлюється всім укладом життя, історичними умовами, мовою, культурою, ментальністю народу» [5, с. 96]. «Відфольклорна» образність, стилістичні народнопоетичні засоби, традиційні сюжетні лінії – такими ознаками наділена більшість творів письменника-філософа.

Унікальним явищем популяризації народного мистецтва, фольклорного багатства стала діяльність студентів Києво-Могилянської академії за межами навчального закладу (тому їх називали «мандрівні студенти»), яка сприяла появі такого феномену, як шкільний театр. «Вертепи та інтермедії (живі сценки, які ставили самі студенти) завойовували симпатії народу. ...Дійовими особами були селяни, козаки, міщани, москалі та інші

представники народу, відтворювався народний побут, пісні, звичаї [4, с. 114]. Театральні дійства (шкільна драма, інтермедія, вертеп) були спочатку продовженням процесу вивчення студентами поезики та риторики, але поступово розвився власний театр зі сценою, декораціями, костюмами, дієвими особами. Пізніше студентські театральні вистави вийшли за межі Академії, а потім і українських земель [13, с. 90-91].

У народі інтермедії та вертеп мали надзвичайну популярність, чому сприяли «мандрівні студенти» (їх вважають першими фольклористами!). Мандрували з театральними виставами вони, як правило, з метою зібрання коштів на навчання. Готувались студенти до цього дійства ретельно: писали інтермедії, драматичні твори, вивчали кантати, творили власні вірші (з використанням перлин народної мудрості, уснопоетичних ремінісценцій). Власне останнє й засвідчує взаємовплив академічного навчання і народнопоетичної творчості.

В інших навчальних закладах також практикувалась постановка драматичних дійств. Зокрема С. Сірополко зауважує, що у Харківському колегіумі (утворений у результаті перенесення школи з Білгорода до Харкова 1726 р.) «багато ректорів, префектів і учителів були вихованцями Київської академії, де komponувалися і виставлялися різні трагікомедії. Треба думати, що з відкриттям додаткових класів театральна справа могла набрати ще більшого розвитку в Харківському колегіумі...» [8, с. 185].

Складним для освітньої практики на українських теренах виявилось XVIII ст. У російськоімперських та австро-угорських політичних, соціально-культурних умовах «усі школи на Україні, від вищих до нижчих, були русифіковані. Крім того, школа була чужою для нашого народу, не тільки мовою, але й самою методикою викладання. У читанках і підручниках говорилося виключно про руських народ, його господарське життя і звичаї, історію, а про український – і не згадувалося. У школі дитина потрапила в залежну від неї духовну атмосферу, в чужий світ, де нічого свого рідного вона не бачила» [5, с. 101].

Лише перші десятиліття XIX ст. позначились активним інтересом викладачів, насамперед університетської інтелігенції, до фольклору, до усвідомлення необхідності введення у зміст підготовки фахівців (передусім на історико-філологічних факультетах) фольклорного, етнографічного матеріалу. Власне з 1830 – 1840-х рр. розпочалась так звана народницька доба, коли «провід національного руху на середньосхідних землях України переходить до рук нової суспільної верстви, інтелігенції, що формувалася почасти з декласованих дворян, почасти з вихідців із народних низів. Вогнища, довкола яких скупчувалася інтелігенція, були новозасновані на українській території університети – Харківський (1804) та Київський (1834)... [3, с. 96]. До осередків, представники якого відзначались підвищеною увагою до фольклорно-етнографічного фонду культури, що виявлялась насамперед у збиральницькій діяльності, а також спробах наукового аналізу фольклорних текстів, належав **Львівський університет** (заснований 20 січня 1661 р. на базі Львівської єзуїтської середньої школи-колегії за підтримки короля Яна Казимира). З цим ВНЗ пов'язана діяльність «Руської трійці» та її відомих представників – Маркіяна Шашкевича (1811 – 1843), Івана Вагилевича (1811 – 1866) та Якова Головацького (1814 – 1888).

Р. Кирчів ґрунтовно дослідив історію становлення «Руської трійці» [2], прослідкувавши найважливіші етапи організації гуртка, його ідейну основу у справі дослідження фольклорно-етнографічної традиції, досягнення у контексті становлення фольклористики як науково-освітньої галузі. Відомо, що сформувався гурток на початку 1830-х рр. навколо трьох його фундаторів. «Одним із головних завдань «Руської трійці» ... було відродження народної словесності» [2, с. 40], що входило у комплекс напрямів діяльності гуртка, його збирацько-польового експедиційного аспекту. «Кристалізація основних ідейних засад і принципів складання програми «Руської трійці» зумовлюється насамперед її демократичною орієнтацією і базувалися на твердому ґрунті усвідомлення етнічної і етнокультурної єдності населення західноукраїнських земель з українцями з-над Дніпра» [2, с. 37]. Саме на цій ідеї наголошено було і у передмові до видання гуртка

«Русалка Дністрова», у якій було зазначено, що «спільними для українців Наддніпрянщини і західних земель є явища нової української літератури, фольклористики, мовознавства – «Енеїда» І. Котляревського, збірники пісень М. Цертелєва, М. Максимовича, І. Срезневського, «Малороссийские повести» Г. Квітки-Основ'яненка» та ін. [2, с. 37].

Члени «Руської трійці» були зорієнтовані на те, що фольклор, етнографічна специфіка життя народу має в своїй основі просвітительську мету, зокрема така тенденція простежувалась «в акцентуванні великої пізнавальної вартості пам'яток народної матеріальної і духовної культури для висвітлення давнини, доповнення історичних писемних і археологічних матеріалів» [2, с. 49]. На це були спрямовані зусилля членів гуртка, за спогадами Я. Головацького, насамперед «було вирішено, що треба йти між народ, досліджувати на місці, збирати з його власних уст пісні, котрі зберігає в пам'яті тисячі, записувати його приказки і прислів'я, його оповідання і перекази – нам, філософам (тобто слухачам дворічного курсу загальноосвітніх дисциплін в університеті, який передував богослов'ю), треба йти в народ і вчитися його мудрості» [2, с. 56]. Власне це підтверджує тенденцію про незадоволеність студентської молоді утвердженою системою підготовки. Талановиті майбутні фахівці відчували потребу у «живому» спілкуванні з носіями народної культури, у самовдосконаленні через активізацію власної дослідницької діяльності.

У перші десятиліття XIX ст. **Харківський університет** став осередком народознавчих, фольклористичних та етнографічних студій, який мав власну передісторію виникнення. 17 січня 1805 р. був відкритий Харківський університет з ініціативи В. Каразіна, який організував пожертвування на відкриття університету. ... З перших днів існування закладу гостро постало питання про мову викладання. Більшість професорів викладали іноземними мовами. Ректор, доктор філософії, член Російської академії наук І.С. Рижський був переконаний, що тільки рідна мова може сприяти ґрунтовному засвоєнню знань, вихованню патріотизму. Його підтримали більшість викладачів університету [7, с. 141]. Послідовником такої ідеї був доктор словесності **Ізмаїл Іванович Срезневський** (1812 – 1880).

Перший професор-славист Харківського університету, професор Петербурзького університету, доктор слов'янської філології (захистив дисертацію «Святылища и обряды языческого богослужения древних славян по свидетельствам современным и преданиям» (1846)), він, наприкінці 1920-х – на початку 1830-х рр., очолив **гурток «любителів української народності»**. До нього входили І. Боровиковський, А. Метлинський, М. Костомаров, К. Сементовський, В. Пассек та ін. С. Грица пов'язує факт виникнення гуртка у Харківському університеті із загальною тенденцією: «Народознавство в Україні стає платформою концентрації національних сил, заявляє про себе цінними публікаціями, організацією фольклорних осередків...» [1, с. 8].

Члени гуртка розглядали фольклор як джерело мотивів, сюжетів для майбутньої поетичної творчості (про що свідчать твори поетів-романтиків І. Боровиковського, А. Метлинського та ін.), займались експедиційною діяльністю переважно на території Харківської, Полтавської та Катеринославської губерній. Результати фольклористично-етнографічної діяльності членів гуртка (викладачів та студентів університету) зафіксовані у трьох збірках «Запорожской старины» (1833 – 1838 рр.). Учений-славист І. Срезневський у двох книгах (шести випусках) «Запорожской старины» подав думи і пісні, окремі передруки зі збірників М. Цертелєва і М. Максимовича та записи інших збирачів – І. Розковшенка, О. і Ф. Євєцьких, О. Хаждеу, О. Шпигоцького, літописні матеріали [1, с. 8].

В історії становлення університетської фольклористики ім'я Ізмаїла Срезневського закарбоване як одного з перших дослідників фольклорно-етнографічного пласту української культури, засновника вивчення славістики в університетах, зокрема на основі фольклорного матеріалу. Сучасні дослідники вважають, що «головна заслуга

І. Срезневського полягає в широкому залученні фольклорних джерел до вивчення української історії XVI – початку XVIII ст.» [9, с. 6].

Зацікавлення слов'янською культурою, фольклором, історією сформувались у майбутнього славіста ще у студентські роки. 1832 р. він видав збірник «Словацкие песни: пер. 20 песен». Пізніше вивчав польські і чеські хроніки, праці видатних слов'янських учених. Після кількарічного перебування за кордоном «повернувся сформованим славістом», про що засвідчила його вступна лекція у жовтні 1842 р., якою він починав у Харківському університеті «викладання науки абсолютно нової», в якій обґрунтовує правомірність наукового вивчення слов'ян. Ізмаїл Іванович складає програму з «предмету історії та літератури слов'янських нарід», розраховану на три роки навчання в університеті, в основі якої – праці європейських і російських славістів та власні спостереження; читає різні теоретичні курси: вступ до вивчення слов'янської філології, старослов'янську мову, огляд слов'янських мов і нарід у зв'язку з культурою та літературою слов'янських народів [9, с. 8]. Педагогічна майстерність І. Срезневського виявлялась у красномовстві, яке демонструвало його надзвичайно інтелектуальний потенціал у порівняльних мовознавчих, історичних, фольклорно-етнографічних студіях.

На думку сучасних представників харківського університетського осередку, «своїми працями І. Срезневський закладає основи слов'янської історіографії, етнографії, фольклористики, діалектології» [9, с. 9]. Серед них варто відзначити такі: «Две молдавские песни» (1831), «Взгляд на памятники украинской народной словесности» (1834), «Украинские были 1657–1710 гг.» (1838), «Исследование о языческом богослужении древних славян по свидетельствам современным и преданиям» (1846), «Святылища и обряды языческого богослужения древних славян по свидетельствам современным и преданиям» (1846), «О языческом веровании древних славян в бессмертие души» (1847), «О городищах в землях славянских, преимущественно в западных» (1848) и др.

Діяльність «львівського» та «харківського» гуртків засвідчила глибоке зацікавлення фольклорною традицією педагогів та студентської молоді. Фольклорно-етнографічна складова визначала спрямованість наукової, педагогічної, літературної, публіцистичної діяльності педагогів. Саме у працях викладачів університету здобули продовження студії над дослідженням народної культури у контексті вивчення історичних аспектів етнічного поступу, використання у процесі дослідницької діяльності, збиральницької роботи, що, безумовно, позначалось на змісті і формах підготовки фахівців на історико-філологічних факультетах класичних університетів. Слушною є думка Т. Усатенко про те, що саме видатні професори-українці «свідомі своїх обов'язків перед рідною наукою й культурою, гуртували біля себе українську молодь, впливали на неї й готували до наукової роботи, скеровуючи увагу головне на наукові українознавчі питання» [12, с. 152-153].

До становлення університетської фольклористики прослідковується унікальний етап використання фольклорного багатства культури, його педагогічного потенціалу у різних системах виховання і навчання молоді. Передусім у етнопедагогічному вимірі у напрямі духовного, інтелектуального, емоційного, естетичного розвитку особистості народна словесність відігравала роль акумулятора аксіологічної парадигми етнічної народнорелігійної моралі, на усвідомлення якої був спрямований материнсько-батьківський виховний вплив на власних дітей – у майбутньому на патріотично зорієнтованих, духовно багатих особистостей. Специфіка родинної педагогіки через посередництво фольклорного слова до тепер залишається актуальною тенденцією у багатьох українських родинах. Козацька педагогічна система та навчально-виховний процес у братських школах були зорієнтовані на виховання національно свідомого українця з орієнтацією на знання здобутків власної культури, зокрема її фольклорного пласту, історії, мови.

У період становлення вищої освіти на українських теренах (Києво-Могилянська академія, колегіуми) уснопоетична традиція стала дієвим механізмом підготовки

майбутніх учителів, філософів, священнослужителів як елітного прошарку інтелігенції з європейським типом мислення, знавців національних культурно-історичних надбань. Лише в умовах університетської освіти на початку XIX ст. (про що засвідчують фольклористично-етнографічні зацікавлення, праці викладачів Харківського університету, «Руської трійці») спостерігається зародження власне фольклористично-етнографічних студій, упровадження елементів вивчення фольклорної традиції у навчальний процес. Ця тенденція природно трансформувалась у послідовному обґрунтуванні теоретико-методологічних засад науки про усну народну творчість та ретрансляції здобутків наукових пошуків у змісті дисциплін філологічного циклу в Київському університеті від початку його заснування (1834 р.) завдяки зусиллям, творчій ініціативі, аксіологічній спрямованості власної педагогічної діяльності його першого ректора Михайла Максимовича.

Отже, на нашу думку, введення у зміст дисциплін фольклористичного циклу історико-педагогічного досвіду вивчення фольклорного арсеналу культури у навчальних закладах на українських теренах активізує процес професійного становлення педагога-словесника (науковця і практика), сприяє виробленню аксіологічної спрямованості майбутніх фахівців у процесі передачі набутих знань у майбутній професійній діяльності (науково- чи педагогічно-фольклористичній), створює підвалини для формування елітарної когорти знавців народної словесності. Подальшого дослідження потребують питання вивчення історико-педагогічного дискурсу вивчення народної словесності у класичних університетах другої половини XIX ст. та шляхів введення цієї інформації у зміст дисциплін фольклористично-етнографічного циклу в українських університетах.

Література:

1. Грица С. Українська фольклористика XIX – початку XX століття і музичний фольклор. Нарис / С. Грица. – Київ – Тернопіль: Астон, 2007. – 152 с.
2. Кирчів Р. Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської трійці» / Роман Кирчів. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2011. – 422 с.
3. Короткий В.А., Біленький С.Г. Михайло Максимович та освітні практики на Правобережній Україні в першій половині XIX століття / В.А. Короткий, С.Г. Біленький. – К.: ВЦ «Київський ун-т», 1999. – 388 с.
4. Лавріненко О.А. Історія педагогічної майстерності: навч. посіб. для студентів педагогічних ВНЗ, аспірантів, вчителів / Олександр Лавріненко. – К.: Богданова А.М., 2009. – 328 с.
5. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб. – Вид. 3-тє, доп. / М.В. Левківський. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.
6. Ликов В.Н. Етнопедагогіка: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / В.Н. Ликов. – Кіровоград: РВВ КДПУ, 2003. – 208 с.
7. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: навч. посіб. / Л.А. Медвідь. – К.: Вікар, 2003. – 335 с.
8. Сірополко С. Історія освіти в Україні / Степан Сірополко. – К.: Наукова думка, 2001. – 912 с.
9. Срезневський Ізмаїл Іванович (до 200-річчя від дня народження): біобібліогр. покажч. / уклад. О.С. Журавльова, Н.Г. Мацнева, Е.Д. Дроснева, В. Петрович, Б. Ріфл, Д. Шкергет; вступ. ст. С.Ю. Страшнюка, С.Х. Широкоград; наук. ред. С.Ю. Страшнюк; бібліогр. ред. С.Б. Глибицька, Ю.Ю. Полякова. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. – 185 с.: іл.
10. Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення: навч.-метод. Посібник / Б.М. Ступарик. – К.: ІЗМН, 1998. – 336 с.
11. Сявавко Є.І. Українська етнопедагогіка: навч.-метод. посіб. / Є.І. Сявавко. – Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – 159 с.
12. Усатенко Т.П. Українознавчі проблеми педагогічної думки в XIX – XX ст. // Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України / Т.П. Усатенко. – К., 2007. – 487 с.
13. Хижняк З.И. Киево-Могилянская академия / З.И. Хижняк. – К.: Выща шк. Изд-во при Киев. ун-те, 1988. – 268 с.: ил.

В статъе анализується проблема модернізації системи фольклористическої підготовки педагогов-словесників в університетах України, особливо в напрямленні активізації изучення

исторического фольклористично-педагогического опыта в содержании дисциплин фольклористично-этнографического цикла. Исследуются самые ценные достижения изучения народной словесности в учебных заведениях периода казачества, в братских школах, Киево-Могилянской академии, классических университетах первой половины XIX в.

In the article the problem of modernization of the system of preparation of specialist in folklore of teachers-philologists is analysed in the universities of Ukraine, in particular in the direction of activation of study historical pedagogical for a specialist in folklore to experience in maintenance of disciplines ethnographic for a specialist in folklore to the cycle. The most ponderable achievements of study of folk literature are probed in educational establishments of cossack times, in brotherly schools, Kiev-Mohyla academy, classic universities, in the first half of XIX item.